

Paikallisten alkoholihaittojen ehkäisyn tila ja tulevaisuus

MARJA HOLMILA – KATARIINA WARPENIUS – CHRISTOFFER TIGERSTEDT

Johdanto

Tässä tutkimuksessa kuvaamme, miten paikalliset asiantuntijaryhmät puhuvat alkoholihaittojen ehkäisyn vastu- ja toimijasuhteista. Etsimme vastausta seuraaviin kysymyksiin: mitä sisältöjä ja painotuksia puhujat antavat paikalliselle alkoholihaittojen ehkäisylle, miten ehkäisevä toiminta tulisi heidän mielestään organisoida ja millaisia tulevaisuuden visioita he luovat. Tutkimuskohteenamme on kirjo paikallisia vaikuttajia, jotka työssään myyvät alkoholijuomia, valvovat juomien myyntiä ja kulutusta sekä ehkäisevät niiden kulutukseen liittyviä haittoja. Tutkimus on osa Paikallinen alkoholipolitiikka (PAKKA) -hanketta, jonka yhtenä tavoitteena on arvioida, millaisia ovat alkoholihaittojen ehkäisyn hyvät toimintamallit paikallisella tasolla (ks. www.pakka.fi).

Kansallisesti keskitetyn hierarkkisen kontrollijärjestelmän löystyminen ja haittojen hallinta- ja ehkäisyvastuun vähittäinen siirtyminen paikalliselle tasolle ovat 1990-luvun puolivälistä lähtien johtaneet alkoholipolitiikan tuntuvaan uudelleenjärjestelyyn. Alkoholipolitiikan tiukasta valtiollisesta ohjailusta on suuntauduttu kohti laajempaa vastuunjakoa. Valtio keskittyy nyt enemmän paikallisen toiminnan mahdollistamiseen ja tukemiseen (esim. kumppanuussopimukset), ja kunnilta odotetaan kaikkien päihdekysymyksissä ”tekemisissä olevien” tahojen voimien yhdistämistä (Tigerstedt & Karlsson 2003; Warpenius

2002). Juuri tästä on kyse, kun viime vuosina on korostettu eri hallinnonalojen välisen ns. moniammatillisen yhteistyön tärkeyttä. Tässä prosessissa myös viranomaisten, markkinoiden ja kansalaisyhteiskunnan rooleja alkoholin kulutuksen ja alkoholihaittojen säätelyssä jaetaan uudelleen.

Hallinnolliset muutokset heijastuvat selvästi myös kielenkäytön siirtyminä. Ehkäisevän päihdetyön termi, joka usein käsitetään paikalliseksi ilmiöksi, on nopeasti kasvanut valtion ja valtakunnan tason toimintaa edustavan alkoholipolitiikka-käsitteen rinnalle ja jopa sen ohi (ks. Tarnaala 2005). Tässä tutkimuksessa käytämme näiden lisäksi hieman konkreettisempaa ”alkoholihaittojen ehkäisyn” termiä. Se kattaa sekä alkoholipolitiikaksi luokiteltuja toimintoja (esim. lupahallinnon ja valvonnan) että ehkäiseväksi päihdetyöksi ymmärretyt pyrkimykset (ns. varhainen puuttuminen eli sosiaali- ja terveysneuvonta, tiedotus ja valistus, etsivä työ, osa nuorisotyöstä jne.).

Alkoholitutkimus kiinnostui uudella tavalla paikallisyhteisöistä ja paikallisista toimijoista 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa (Giesbrecht 1990; Holder 1992; Holmila 1994). Siinä vaiheessa suomalaiset tutkijat saivat paljon inspiraatiota erityisesti kansainvälisestä alkoholitutkimuksesta mutta myös toimintatutkimuksen perinteestä, pikemmin kuin suomalaisessa alkoholipoliittisessa järjestelmässä tapahtuneista muutoksista (Holmila 1992 & 1994 & 1995). Vasta viime vuosina paikallistoiminnan tutkimus on selkeämmin kiinnittynyt 1990-luvulla alkaneeseen alkoholipoliittiseen mullistukseen.

Osassa paikallisiin toimijoihin keskittyvistä tutkimuksista selvitettiin paikallisen vaikuttamisen ”kasvualustaa” alkoholihaittojen ehkäisemi-

Haluamme kiittää valt. yo. Jenni Simosta, joka erinomaisella tavalla avusti haastattelutilanteiden järjestämisessä, aineistonkeruun kenttätyössä ja tutkimuksen suunnittelussa sekä litteroi haastattelunauhat.

seksi tutkimalla avainhenkilöiden alkoholipoliittisia asenteita ja käsityksiä juomisesta sosiaalisena ongelmana. Haastattelun kohteena olivat ”paikallisen eliitin” edustajia: toimittajia, kulttuurihenkilöitä, sosiaali- ja terveyskysymysten asiantuntijoita jne. (Hanhinen & Törrönen 1998; Sulkunen 1997). Tutkittiin, miten individualistisia tai kollektivistisia käsityksiä näillä henkilöillä oli alkoholin käytöstä ja alkoholiongelmien hoitamisesta. Tätä kautta voitiin epäsuorasti päätellä, miten paljon liikkumavaraa oli tarjolla valtakunnan ja paikkakunnan alkoholiasioiden säätelyssä (ks. Holmila 1997a & b).

Samansuuntainen oli kiinnostus niitä ns. ajattelukehyksiä kohtaan, joiden varassa paikallisten toimijoiden ajateltiin hahmottavan asuinalueensa päihdeongelmia (Holmila & Simpura 1999). Kehyksien perustana olivat esimerkiksi akuutit ja krooniset terveysvaikutukset (terveyskehys), työn tuottavuuden ja työvoiman kunto (talouskehys), sosiaalisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen (järjestyskehys) sekä nuorten käyttäytyminen (nuorisokehys). Aineistona käytettiin sekä alkoholialoilla työskenteleviä että muita paikallisia toimijoita: tehtiin paikallinen väestögallup, haastateltiin tarjoilijoita ja ravintolapäälliköitä, isännöitsijätoimistojen, kauppaliikkeiden ja palveluyritysten edustajia, koululaisia ja päihdeasioista vastaavia ammattilaisia (Holmila & Simpura 1999, 22).

Kummassakin tapauksessa toimijoista oltiin kiinnostuneita pikemmin alkoholipoliittista toimintaa *ehdollistavina tekijöinä*, siis välillisesti, kuin toiminnan välittöminä *määrittelijöinä tai täytäntöön panijoina*. Usein tutkittavat henkilöt määriteltiin ammattinsa puolesta alkoholipoliittiseksi ”maallikoiksi” (Törrönen 1999). Joko haastateltavat eivät työskennelleet päihdealalla lainkaan (esim. toimittajat, kulttuurihenkilöt) tai haastateltuja päihdealalla työskenteleviä ei lähestytty varsinaisina ”alkoholipoliittisina toimijoina” vaan pikemmin alkoholipoliittisia käsityksiä ja mielipiteitä omaavina ammattilaisina (esim. sosiaali- ja terveysviranomaiset, terveydenhoitajat). Käsityksiä ja mielipiteitä kysyttiin pikemmin alkoholin sääntelyn yleisistä, koko valtakuntaa koskevistä seikoista kuin paikallisiin erityispiirteisiin liittyvistä ilmiöistä.

Jos paikallisia toimijoita aiemmissa tutkimuksissa haastateltiin ”maallikkoina” suhteessa kansalliseen alkoholipoliittikkaan, niin *keinä* me sitten haastatelimme heitä? Pyrkimyksemme oli lähes-

tyä tutkimuskohdettamme paikallisen alkoholipoliitiikan välittöminä määrittelijöinä, vastuunkantajina ja täytäntöön panijoina (vrt. Karlsson & Törrönen 2004). Halusimme näin asettaa paikalliset toimijat keskelle alkoholipoliitiikan ja ehkäisevän päihdetyön *tekemistä* ja keskusteluttaa heitä alkoholihaittojen ehkäisyn *ratkaisu- ja toteuttamistavoista sekä niiden paikallisista ja kansallisista kulttuurisista ehdoista*. Haastateltavat olivat näkemyksemme mukaan yksiselitteisesti paikallisten alkoholiohjelmien ja toimintaehtojen erikoisasiantuntijoita. Sen sijaan meille ei ollut tärkeää, mitä mieltä haastateltavamme olivat kansallisen alkoholipoliitiikan järjestämisestä, saati sitten rajoittavan tai vapaan alkoholipoliitiikan perusteluista.

Menetelmä ja aineisto

Tutkimuksen aineisto koostuu neljästä ryhmähaastattelusta, joissa paikalliset alkoholialan asiantuntijat keskustelevat alkoholijärjestelmän nykytilasta ja tulevaisuudesta omalla paikkakunnallaan.

Aineiston keruussa sovellettiin ryhmähaastattelun menetelmää (ks. esim. Morgan & Krueger 1998). Ryhmähaastattelua on käytetty usein, kun on tarkasteltu ihmisten tai ryhmien käsityksiä ja mielipiteitä yhteiskunnan ja yksilöiden keinoista ja mahdollisuuksista säädellä alkoholin käyttöä (esim. Haavisto & al. 2002; Jaatinen 2000; Karlsson & Törrönen 2004; Simonen & Tigerstedt 2006; Törrönen & Sulkunen 1997). Ryhmähaastattelutilanteen voi ajatella simuloivan poliittista dialogia, jossa tiivistyvät ryhmän arvot ja sen tapa käsitellä jonkin yhteiskunnallisen ongelman ratkaisuvaihtoehtoja.

Tämän tutkimuksen aineisto kerättiin talvella 2006. Haastatteluihin osallistui yhteensä 35 henkilöä PAKKA-projektin yhteistyöpaikkakunnilta eli Jyväskylän ja Hämeenlinnan seutukunnista. Haastateltavat kutsuttiin mukaan PAKKA-projektin ohjaus- ja työryhmistä, joten useimmat haastatteluryhmien jäsenet tunsivat ennestään toisensa. Haastateltavien ammattialojen kirjo oli laaja. Kussakin ryhmässä oli mukana 8–10 henkilöä siten, että eri toimijatahot olivat edustettuina. Kummallakin paikkakunnalla toinen ryhmä painottui käytännön toimijoihin ja toinen esimiestasoon. Haastatelluista 12 oli naisia ja 23 miehiä. Ryhmien ammattikohtainen kokoonpano käy ilmi kaaviosta 1.

Kaavio 1.

Ryhmä 1

kaksi sosiaalijohtajaa
sosiaalityöntekijä
kehittämisjohtaja
kaksi alkoholielinkeinon edustajaa
läänin alkoholitarkastaja
poliisi

Ryhmä 3

ehkäisevän päihdetyön tekijä
sosiaalityöntekijä
terveydenhoitaja
terveyskeskuslääkäri
kolme alkoholielinkeinon edustajaa
poliisi
läänin alkoholitarkastaja
kunnanjohtaja

Ryhmä 2

kolme kunnallisen sosiaalityön tai vapaa-aika-toimen työntekijää
kunnanvaltuustossa istuva lääkäri
poliisipäällikkö
kaksi alkoholielinkeinon edustajaa
päihdehuollon edustaja

Ryhmä 4

kaksi sosiaalitoimen johtajaa
kaksi kunnanhallituksen puheenjohtajaa
koulukuraattori
päihdehuollon edustaja
läänin alkoholitarkastaja
kaksi alkoholielinkeinon edustajaa

Haastattelut kestivät puolestatoista tunnista kahteen tuntiin. Marja Holmila ja Christoffer Tigerstedt ohjasivat kumpikin kaksi haastattelutilaisuutta, ja Katariina Warpenius ja tutkimusavustaja Jenni Simonen osallistuivat kaikkiin ryhmiin. Tilaisuudet videoitiin, ja puhe tallennettiin myös nauhurille.

Haastatteluissa emme olleet ensisijaisesti kiinnostuneita siitä, mitä mieltä kukin ammattiryhmä on oman erikoisalansa toiminnasta, vaan siitä, miten he jäsentävät heitä yhdistävää, *oman erikoisalansa ylittävää toimintakenttää eli paikallista (ja osin kansallista) alkoholipolitiikkaa ja ehkäisevää päihdetyötä – ja sen toiminta-alueita*.

Aineiston tulkinnessa on käytetty seuraavaa analyyttistä jaottelua:

Tavoitteet: Millaisia tavoitteita haastateltavat asettavat alkoholiehkäisylle?

Toimitabet: Keille tai mille subjektille haastateltavien mielestä vastuu alkoholiongelmien ehkäisystä kuuluu?

Toimenpiteet: Mitä toimenpiteitä alkoholihaittojen ehkäisyyn sisältyy?

Eettinen perusta: Mille arvoille alkoholihaittojen ehkäisy rakentuu?

Vastavoimat: Mitä vaikeuksia tai uhkia haastatellut näkevät alkoholihaittojen ehkäisyssä?

Edistävät tekijät: Mitkä tekijät myötävaikuttavat toivottujen tavoitteiden saavuttamiseen?

Eetos: Millaisen tausta-ajattelun ja kokonais-hahmotuksen ryhmä muodostaa puhuessaan alkoholihaittojen ehkäisystä?

Haastateltavia ryhmiä ohjasi tutkijoiden etukäteisymmärrys siitä, miten paikallinen ehkäisytyö voitaisiin hahmottaa. Hyvissä ajoin ennen haas-

tattelua lähetimme virikemateriaalina kaksi tätä etukäteisymmärrystä illustroivaa kuviota. Toinen niistä kuvasi alkoholijärjestelmän muutosta 1990-luvun alusta nykypäivään (Alkoholiohjelma 2004–2007, 118–119; ks. myös Tigerstedt & Karlsson 2003). Toinen jäseni alkoholihaittojen ehkäisyn toimijakenttää ja alkoholin käytön sääntelyullottuvuuksia jaettuna kolmeen ulottuvuuteen: kansalaisyhteiskuntaan, markkinoihin ja viranomaissektoriin (kuvio 1).

Tutkijoina olemme käyttäneet kuvion 1 esittämää kolmiota kahdella tavalla. Ensinnäkin se toimi interventiovälineenä haastattelutilanteessa: esitimme ryhmien jäsenille, miten alkoholihaittojen paikallinen ehkäisy voidaan jäsentää eri näkökulmista, joista mikään ei ollut oikeampi kuin toinen. Toiseksi olemme hyödyntäneet kolmiota analyysivälineenä: kunkin puhujan lausumia, mutta myös kunkin haastatellun ryhmän kollektiivista puhuntaa on analysoitu kolmion avulla.

Ryhmähaastatteluiden alkupuolella pyysimme haastateltavia arvioimaan alkoholihaittojen ehkäisyn nykytilannetta, vahvuuksia ja puutteita. Haastatteluiden loppupuolella sovelsimme väljästi tulevaisuuden muistelun menetelmää (ks. Arnkil 2003). Tulevaisuuden muistelussa kannustimme haastateltavia luomaan mielikuvan alkoholilojen myönteisestä kehityksestä nykypäivästä vuoteen 2015 asti ja ”muistelemaan” tuohon hyvään tilanteeseen johtaneita tapahtumakulkuja. Tulevaisuuden muistelu aineistonkeruumenetelmänä viritti kysymyksen alkoholihaittojen ehkäisyn subjektista ja tavoitteista: kuka toimi, miten ja millä ehdoin, jotta kuviteltu lopputulos saavutettiin.

Analyyssissa tulkinan yksikkö on keskustelevala ryhmä. Ryhmissä syntyi painetta yhdenmukaisuuteen ja toisaalta mahdollisuus väittelyasetelmaan. Lopputuloksena olikin usein joidenkin näkökulmien siilautuminen esiin puhunnan ulottuvuuksien mukaisina tyyppinä. Typologia ei ole tyhjentävä, mutta avaa näkökulman paikallista alkoholiehkäisytoimintaa organisoiviin ajatusmuotoihin.

Haastatteluissa alkoholijärjestelmää koskeva puhe oli luonteeltaan ratkaisukeskeistä. Keskustelijat pyrkivät löytämään ratkaisuja uuden julkishallinnon tuottamiin tehostamis- ja alueellistamispaiveisiin sekä hahmottamaan ehkäisevän työn asemaa alkoholijärjestelmämurrosten keskellä – ja jälkeen. Tulevaisuuden muistelu aineistonkeruumetodina tuotti puhetta, joka ei rajoittunut reaalista toimintaa uusintaviin normatiivisiin ajatuskehyksiin vaan tarjosi mahdollisuuden mielikuvaharjoitteluun.

Alkoholihaittojen ehkäisyn yhteinen problematiikka

Paikallistoimijat toistavat kaikissa neljässä haastattelussa argumentointitapoja ja teemoja, jotka ilmentävät alkoholihaittoihin puuttumisen jaettua problematiikkaa paikallisella tasolla. Haastatteltavat ovat ryhmästä riippumatta sangen yksimielisiä siitä, millaisia juomatapoja yhteiskunnan tulisi tavoitella. He nostavat myös säännönmukaisesti esiin kysymykset viranomaistoiminnan rajoista sekä kansalaisten ja lähiyhteisöjen vastuusta. Kuva ehkäisevän työn ongelmista ja resurssipulasta oli hyvin yhtenevä ja samanlainen kuin aikaisemmissa tutkimuksissa esiin tuotu. Ehkäisevän työn tausta-arvoista tai tietopohjasta ei näissä tilanteissa käyty keskustelua.

Näiden puheenvuorojen perusteella suomalaisen alkoholialan ehkäisytoiminta tuntuisi lepäävän yhteisellä ajatteluperustalla siitä huolimatta, että desentralisaatio ja hajautettu hallinto ovat johtaneet paikkakunnittain vaihteleviin ehkäisevän päihdetyön organisatorisiin ratkaisuihin ja projekti-kombinaatioihin. Seuraavassa on esitetty keskeiset haastatteluja yhdistävät puheet.

Hyvässä yhteiskunnassa nuoret eivät juo eikä humalahakuista juomatapaa enää ole

Puheenvuoroissa tiivistyy kaksi juomatapoa koskevaa päätavoitetta, jotka ovat lasten ja alaikäis-

Kuvio 1. Ryhmähaastattelujen virikemateriaali: Alkoholien kulutuksen ja haittojen säätelyn kolmio

Juomisen epävirallinen säätely

- Toimijat: ystävät, tuttavat, vanhemmat, työkollegat
- Keinot: vaikuttaminen lähipiiriin juomistapoihin, kasvatustapoihin ja asenteisiin

Juomisen virallinen säätely

- Toimijat: kunnat, läänit, valtio
- Keinot: viranomaisvalvonta, ehkäisy, hoito

Markkinoiden toteuttama juomisen säätely

- Toimijat: vähittäismyyjät ja annistelu-ala
- Keinot: omavalvonta ja vastuullinen myynti

Kuvion selitys:

- Kolmiossa ajatellaan, että kansalaisyhteiskunta, julkisen sektori ja yksityinen sektori muodostavat yhteiskunnan ja osallistuvat kukin omalla tavallaan juomisen säätelyyn.
- Kolmion keskiö ilmentää, kuinka paljon yhteiskunta sietää alkoholin kulutusta ja haittoja, minkälaista toimintatahtoa kohdistuu kulutukseen ja haittoihin sekä minkälainen on juomiseen ja sen lieveilmiöihin liittyvä sosiaalinen normisto.

ten juomisen vähentäminen tai lopettaminen kokonaan ja toisaalta humalajuomisen vähentäminen yleensä.

Tulevaisuudenkuva: ”Arvostetaan tällaista fiksumaa alkoholin käyttöä ja tiettyä käyttäytymisen kontrollia.” (Ryhmä 2)

Useissa kannanotoissa tuodaan esiin se, että nuorten juomiseen pystytään jossain määrin vaikuttamaan viranomaisvoimin, mutta autonomisten ja täysivaltaisten aikuisten juomatapoihin on hankalampi puuttua. Tämä on joidenkin haastatteltavien mielestä pulmallista, sillä aikuisten ja nuorten juomatapojen välillä nähdään kytkös. Niinpä alaikäisten juomiseen ei voida järkevästi vaikuttaa, ellei koko juomiskulttuuri muutu.

”Mun mielestä nuorten alkoholin käyttöä jossain määrin on pystytty suitsimaan. (–) Mutta se toinen puoli sitten, aikuisten päihteen käyttö, sitä ei kauheasti ole pystytty millään keinoilla vähentämään ja se näkyy katukuvassa. En tiedä onko sitä toisaalta haluttukaan [vähentää], että tietysti täysi-ikäiset jossain määrin pystyy itse tekeen valintansa, eikä aikaihmiset ole kauhean hankaita tinkimään siitä omastaan.” (Ryhmä 2)

Keskustellessaan juomatavoista ryhmät päätyvät samantyyppisiin näkemyksiin alkoholimyönteisen kulttuurin itse itseään murentavasta luonteesta. Toiveita asetetaan muun muassa siihen, että suuret ”ryyppäivät ikäluokat” pian siirtyvät eläkkeelle. Alkoholimyönteinen kulttuuri tyrehyy ja uuden sukupolven myötä tilalle tulee toisenlainen tapakulttuuri. Toisaalta useissa puheenvuoroissa uskotaan alkoholipoliittisten ratkaisujen lisäävän humalajuomista ja edelleen haittoja. Tämä ”jonkinlaisen pohjan kautta käynti” nähdään yhteiskunnallisen heräämisen ja kulttuurisen muutoksen ehtona. Tämän argumentin mukaan humalakulttuuri satureituu, ajautuu umpikujaan ja lopulta itse tuottaa kaivatun käännöksen juomiseen liittyvissä arvoissa. Ihmiset vain kyllästyvät juomiseen. Muutokseen tarvitaan sukupolvenvaihdoista, karvaita kokemuksia tai muotien muutosta, jotka kaikki ovat viranomaistoiminnan ulottumattomissa.

”Yksi mikä tulee vaikuttamaan tähän tilanteeseen niin kun ulkopuolelta on se, että suuret ikäluokathan ikääntyvät ja todella kasvaa uusi alkoholikäyttäjäsukupolvi. Rajuun ryyppäämiseen tottuneet suuret ikäluokat olallaan tässä pikkukuhiljaa häipymässä poies, ei jakseta enää ryyppätä.” (Ryhmä 3)

Tulevaisuudenkuva: ”Sit meillä on kehittynyt kyllä sen 2000-luvun alkupuolen alkoholipoliittisten ratkaisujen jälkeen tilalle tämmönen mietojen juomien käyttökulttuuri ja siihen liittyy tämmönen yhteisvastuullinen ote – – meidän elämisen arvot on tässä suhteessa kirkastuneet kun käytiin oikein pohjilla siinä alkoholi-kuolemien ja kaikkien muiden kautta.” (Ryhmä 4)

Alkoholihaittojen ehkäisyn arvostiriidat

Alkoholihaittojen ehkäisyyn liittyvät yhteiskunnalliset ja taloudelliset intressiriidat nousevat keskusteluissa esiin. Osa haastateltavista epäilee, että hyvinvointieettiset kannanotot jäävät toissijaisiksi kuntataloutta koskevien muiden argumenttien rinnalla, sillä viime kädessä taloudelliset tekijät ratkaisevat toiminnan suunnan niin kuntatalouden säästöinä kuin alkoholimarkkinoiden voitontavoittelunakin. Joissain puheenvuoroissa ehdotetaan alkoholihaittojen ehkäisyn tavoitteeksi jonkinlaisen optimaalisen kulutustason saavuttamista; se takaisi harmonian eri intressien välille.

”Eli se euro varmaan jatkossa sanelee hyvin pitkälti sen mitä tehdään. On pakko lähteä sieltä kattelemaan niitä säästöjä, todellisia säästöjä.” (Ryhmä 2)

”Kyllä se tämä voiton maksimointi eikä se mahdollinen haittojen syntyminen sitä toimintaa ohjaa, ei voi yleistää, mutta kuitenkin näin.” (Ryhmä 4)

”Tämä on aika tyyppillinen asia siinäkin mielessä, että ei välttämättä synny oikein yksimielisyyttä kun hyödyn saajat ja haitan maksajat ovat eri tahoja.” (Ryhmä 3)

Vain harvat puheenvuorot käsittelevät alkoholihaittojen ehkäisyn tietoperustaa tai menetelmien tieteellistä kehittämistä. Näissä yksittäisissä avauksissa luotetaan alkoholilolaja kuvaavien osoittimien toimintaa järkeistävään vaikutukseen:

”Meillähän on varmaan maailman parhaat tilastot siitä, et miten erilaiset yhteiskunnalliset ongelmat ja miten sairastavuudet ja tämän tyyppiset kehittyvät. Ongelma ja puute on silloin se, että kukaan ei ehdi, jaksa tai osaa analysoida sillä tavalla, et se jalostuisi poliittiseksi päätöksenteoksi.” (Ryhmä 4)

Ehkäisevä päihdetyö ei riitä valtion alkoholipoliittisten ratkaisujen paikkaamiseen

Haastateltavien mainitsema ehkäisevän päihdetyön pulmat ovat tuttuja aikaisemmista tutkimuksista (Tigerstedt & Karlsson 2003; Warpenius 2002). Haastatteluryhmät tuovat esille argumentteja ehkäisevän päihdetyön budjetti- ja organisaatioaukoista, jotka ovat seurausta 1990-luvun alkoholi- ja kuntahallinnon reformeista. Ilmeisin puute alkoholihaittoja ehkäisevässä toiminnassa on taloudellisten toiminta- ja työvoimaresurssien niukkuus.

”– et tähän panostetaan, mut se että kellään ei oikeestaan oo hirveesti resursseja tähän ehkäisevään päihdetyöhön.” (Ryhmä 2)

Organisaation kannalta haastateltavat pitävät ehkäisevää työtä hajanaisena, eri tahojen toimintoja sirpaleisena ja koordinaatiota puutteellisena. Keskeistä vastuutahoa on vaikea osoittaa monen toimijan kentässä. On kaikenlaista toimintaa.

”– – mutta tää sekavuus. Tää on jotenkin, tässä niin kun tuntuu, että hukkaan heitetään niitä vähäiä resursseja ihan mielettömästi, ja just sitä väkeä on kyllä olemassa, mutta tuntuu niin hirveän sekavalta.” (Ryhmä 1)

Tunnetuista vaikeuksista huolimatta kaikissa ryhmissä tulevat esiin myös usko ja luottamus jo tehdyn työn arvoon. Ehkäisevän työn menetelmien tehottomuus ja jälkeensä jääneisyys kuitenkin kiusaavat useita haastateltavia. Poliittisen päätöksen-

teon ja kansalaismielipiteen osalta huolena ovat yleisesti vallitseva alkoholihaittojen ehkäisyn mielekkyyteen ja tarkoituksenmukaisuuteen kohdistuva epäily ja luottamuspula.

”Mä ajattelen kuitenkin, että meillä on semmosta monenlaista hyvää juttua ja innostusta ja ihmistä ja niinkun monenlaista hyvää nyt jotenkin käsissä. Mut se, että mitkä ne sitte on ne, et mist me löydetään ne menetelmät, josta me tehtäis vielä jotenkin yhden suuntaisesti, jotenkin niin kun laajasti, tää et me saatais haltuun se koko ilmiö, ni se on ehkä vielä eessä.” (Ryhmä 1)

Monissa puheenvuoroissa kritisoidaan valtion alkoholipoliittisia ratkaisuja. Haasteltavat kokevat, että hallituksen alkoholiveropäätökset kasaavat suuria haasteita kuntien päihdehoitojärjestelmälle ja paikalliselle ehkäisevälle päihdetyölle. Näiden näkemysten mukaan valtion liberaali alkoholipoliittikka murentaa paikallisen toiminnan perustaa lisäämällä alkoholijuomien kulutusta ja haittoja.

” – jos aattelee näitä valtakunnallisia vero- sun muita ratkaisuja niin tuntuu, että noin valtakunnallisesti on nostettu kädet pystyyn. Eli todetaan, että ei tälle asialle kauheesti [mitään voi], ja se on se omavalvonta, jonka nimeen vannotaan, et jokainen hoitaa suhteensa alkoholiin ihan niin kun itte.” (Ryhmä 4)

”Onko jossain määritelty virallisesti jollain mittareilla, paljonko yhteiskunta on valmis kulutusta ja haittoja sietämään –? Sen mä oon ymmärtänyt, että raittiusmies Vanhasen hallitus on ilmeisesti päättänyt sietää huomattavasti enemmän haittoja.” (Ryhmä 3)

Kuntien palvelujen ja viranomaiskontrollin lisäksi tarvitaan kansalaisosallisuutta

Merkittävimpinä ehkäisevän työn haasteina haastateltavat pitävät juomiskulttuuria ja alkoholi-myönteistä asenneilmapiiriä, joihin viranomaisten vaikutusvalta on rajallinen. Kaikissa ryhmissä nousee esiin kysymys viranomaistoiminnan rajallisuudesta ja jopa kyvyttömyydestä vaikuttaa alkoholijuomien käyttötappoihin. Tässä haastateltavat eivät niinkään moiti alkoholimarkkinoita voitontavoittelusta tai vastuuttomasta kaupasta, vaan kritiikki kohdistuu ihmisten elämään syvästi juurtuneisiin kulttuurisiin juomatappoihin:

”Yleisissä ajattelutavoissa ja kulttuurissa olevat ajatukset ja toimintatavat on myös koko ajan muuttumassa alkoholimyönteisempään suuntaan, ilmapiiri on ainakin nyt viimeisten vuosien aikana vahvasti siirtynyt siihen suuntaan.” (Ryhmä 2)

Tästä syystä haastateltavat korostavat, että viranomaistoiminnan ohelle kaivataan yhteistyötä kan-

salaisten ja markkinoiden kanssa ja eri osapuolten aktiivista puuttumista alkoholiongelmien. Laaja-alaisen ehkäisevän työn eetos purkaa hierarkkista asetelmaa toimijoiden ja kohteiden välillä. Samalla kyseenalaistuu viranomais- ja kansalaistoiminnan välinen rajanveto.

” – ehkäisevä työ laaja-alaisesti [ottaen] jos mikään on semmosta, jossa ei oo välttämättä erityiskohteita, vaan me ollaan kaikki kohteina ja toimijoina, et se on tärkeä näkökulma.” (Ryhmä 4)

Kaikissa ryhmissä haastateltavat antavat medialle avainaseman kansalaisten aktivoitumis- ja arvojenmuutosprosessissa. Monet haastateltavat uskovat, että väestön asenteisiin voidaan vaikuttaa tiedotusvälineiden avulla ja julkisuuden henkilöiden esimerkin välityksellä.

Alkoholihaittojen muodostumista ja ehkäisyä koskevien puhetapojen erot

Ryhmähaastattelua tehtäessä ryhmään syntyy oma hetkellinen mikrokulttuurinsa, jolloin yksittäiset puhujat sovittavat puhuntaansa ryhmän mukaiseksi ja ryhmän kokoonpano vaikuttaa keskustelun sisältöihin. Ryhmien keskustelukulttuurissa on sattumanvaraisuutta, sillä ryhmien yksittäiset jäsenet eivät jossain toisessa yhteydessä käyttäisi aivan samanlaisia puheenvuoroja. Osa ryhmiin alun perin kutsutuista ei päässyt paikalle, ja tämä on saattanut vaikuttaa esimerkiksi siihen, miten hyvin erilainen asiantuntemus on ollut edustettuna. Tutkimusasetelman aiheuttamista syistä tätä vertailua on luettava *puhuntojen*, ei ryhmiin rekrytoitujen vertailuna.

Tarkastellessamme ryhmien eroja kiinnitimme huomioita kahteen seikkaan: ensinnäkin siihen, miten ryhmät määrittelevät virikekolmiomme toimijatahojen (markkinat, kansalaisyhteiskunta, viranomaistoimijat) *toiminnan painopisteet sekä vastuu- ja vaikutussuhteet* alkoholihaittojen ehkäisyssä, ja toiseksi siihen, miten ryhmä puheessaan määrittelee paikallisen alkoholihaittojen *ehkäisyn mahdollisuudet tulevaisuudessa*. Jälkimmäinen ulottuvuus kuvaa ryhmän ”voimaantumisastetta” – sitä, missä määrin ryhmä koki paikallistoimijoiden voivan vaikuttaa alkoholihaittojen muodostumiseen. Analyysimme tuloksena hahmottuu neljä erityyppistä puhetapaa, joiden avulla paikallistoimijat jäsentävät alkoholihaittojen muodostumis- ja ehkäisyprosesseja. Kaksi en-

simmäistä puhetapaa olivat esillä Jyväskylässä tehdyissä haastatteluissa ja kaksi jälkimmäistä Hämeenlinnassa.

Ryhmä 1: ”Utopioita, avoimia kysymyksiä ja innovatiivisia ratkaisuja”

”Että me saatais – ettei kaikki nostaisi käsiä pystyyn että ’antaa mennä’, mut että asiaan tulisi positiivinen vire ja kaikki tuntisi hyvää osallisuutta tehdä yhteiseen pottiin.”

Ryhmän 1 puhetapa nostaa kulttuurisen muutoksen alkoholihaittojen ehkäisyyn perusehdoksi. Humalajuominen ja siihen liittyvät haitat vähentävät ryhmän mielestä, mikäli yleinen arvomuros suosii terveitä ja sivistyneitä juomatapoja. Tämän argumentin mukaan humalakulttuuri kylääntyy, ajautuu umpikujaan ja tuottaa lopulta itse kaivatun käännöksen juomiseen liittyvissä arvoissa. Ihmiset vain kyllästyvät juomiseen.

Tulevaisuudenkuva: ”– – kyllä mä nään [tulevaisuuden] positiivisena – muutaman vuoden saattaa jatkua vielä tällainen hurlumhei-meininki, mutta kyllä mulla semmonen näkemys on nuorten osalta, että niitä arvomuutoksia näkyy, että on liikunta, urheilu, tämmöset tulla aika paljon nuorten osalta pintaan ja halutaan pitää itensä hyvässä kunnossa.”

Keskustellessaan viranomaistoimista haastateltavat korostavat kuntien palvelujärjestelmän tuottamia yksilöihin kohdistuvia vaikutuskeinoja, varhaista puuttumista ja hoitoonohjausta. Erityisesti lastensuojeluun ja perheiden tukemiseen liittyvät näkökannat ovat voimakkaasti esillä. Ryhmä painottaa puuttumiskyvyn madaltamista sekä viranomaisten ja kansalaisten välisen tiedonkulun tehostamista. Viranomaistoiminta on kuitenkin rajallista, ja ihmisten on itse aktivoituttava autamaan toisiaan ja toteuttamaan sosiaalista kontrollia. Haastateltavien edustama ajattelutapa kumoaa rajanvedon hyvinvointityön ammattilaisten ja maallikoiden välillä ja korostaa vertaisryhmien ja arjen asiantuntijuuden merkitystä.

”Ja mua se vanhempana, kansalaisena, jotenkin edelleen vaan harmittaa ihan hirveesti, että pitäis päästä vielä paljon matalammalle tasolle, ettei tarvitsisi alkaa viranomaistoimin perheen ja lasten ja vanhempien asioita hoitamaan. – – se ei tuu enää viranomaisvoimin. Et sit tarvitaan jo ihan muitakin tahoja mukaan.”

Pohtiessaan alkoholihaittojen ehkäisyä ryhmä ei juuri mieti alkoholimarkkinoiden kontrollia tai alkoholijuomien saatavuuden juridista säänte-

lyä. Kun puhe kääntyy saatavuuden kontrolliin tai ikärajojen pitävyyteen, puheenvuorot saavat humoristisia ja irrottelevia piirteitä. Esimerkiksi tietotekniikasta toivotaan apua alkoholijuomien myynnin kontrolliin:

”Kaiken paras olisi, jos kaupan kassoillakin olisi tämän terveyskäyttämistä ohjaava tietojärjestelmä, että kun ostat viinaa riittävästi, niin joku hälytyskello antaa sulle signaalin, että nythän sä otat näitä liikaa.”

Oman alueen työn tilaa pidettiin useassa puheenvuorossa parempana kuin muiden alueitten, mutta kritiikkiä saavat alueellisen työn sekavuus, vähäinen koordinaatio ja toisaalta alkoholihaittojen kasvu.

Mutta koska ryhmän mukaan alkoholihaittojen ehkäisyyn perimmäinen tarkoitus on humalajuomiskulttuurin muuttaminen ja ratkaisuna viranomais- ja kansalaistoiminnan välinen verkostoituminen sekä laaja-alainen vastuu alkoholihuolista, pulmaksi nousee, mikä olisi toimintaa koordinoiva ja järjestävä taho. Ryhmä pohtii pitkällisesti paikallista ehkäisevää työtä linjaavan ja toteuttavan organisaation nimeä ja paikkaa. Kunta- ja sektorirajat ylittävä vastuunkantaja on haussa ja myös kysymys yhteisen organisaation toimivallasta nousee esiin.

”Pitäisi vaan olla tällainen joku, joka olisi legitiimi ja se olisi osa tätä systeemiä ja kun se toteaa, että nyt ollaan pielessä, niin sillä olisi valtaa myös yrityssektorilla.”

Lopulta kuntatason ja sektorirajat ylittävän koordinaatioelimen rakenne jää auki. Toimintaa ko koava voima pysyy abstraktina ja irtautuu puhujien omasta arkityöstä. Lisäksi herää epäily siitä, onko seudulla riittävästi ”yhteistä tahtotilaa” laaja-alaisen alkoholihaittojen ehkäisyyn käynnistämiseksi. Uutena innovaationa ryhmä päätyy esittämään vanhaa ratkaisua: paikallisen ehkäisevän työn voimapesä voitaisiin keskittää vähittäismyyntimonopolille Alkolle, jolle tässä keskustelussa ”palautetaan” sen jo 10 vuotta sitten menetetty viranomaisrooli.

Tulevaisuudenkuva: ”Mikä voisi olla semmonen neutraali toimija tässä. (– –) Voisko se olla kuntien yläpuolella oleva tällanen yhdistävä? (– –) Kyllä taas kun tilinpäätöksiä kattoo nii kääntäsin valtion puoleen tai Alkon puoleen edelleenkin. (– –) Kun kunnasta on, niin toivoo, että se olisi nyt joku muu kuin kunnallinen toimija, joka sitä pitäisi yllä. Vähän tulisi muualta, vaikka tuolta Alkolta sitten, sitten voitais tietty osakkaana olla (– –) Eikö se voisi sitten olla Alko?”

Ryhmä 2: ”Hajanaiset toimijat kulttuuristen vastavoimien puristuksessa”

”Tulosten kannalta aika vaatimattomaksi loppupelissä kuitenkin jää ja perusasetelma on, että tämä alkoholihaittojen ehkäisy kaiken kaikkiaan on vähän sellainen väliinputoaja täällä eri organisaatioiden välissä.”

Ryhmä 2 ei puhu ehkäisevän päihdetyön tavoitteista kovinkaan kauaa. Nuorten julkisen juomisen hallinta mainitaan, ja siinä on saatu aikaan edistystä, mutta muuten ongelmat ovat pahenemaan päin. Toimijoista sen sijaan käydään melko paljon keskustelua. Ryhmä poikkeaa muista siinä, että se ei painota kansalaisyhteiskunnan merkitystä alkoholihaittojen sääntelyssä. Viranomaisen yhteistyönä toteutettua varhaista puuttumista pidetään tärkeänä, ja tämä ryhmä keskustelee melko paljon sekä varhaisesta puuttumisesta että etsivästä sosiaalityöstä. Poliisi nähdään tärkeänä kuntasektorin yhteistyökumppanina.

”Sellaista yhteistoiminnallista järjestelyä, jonka mä nimesin että varhaisen puuttumisen etsivä yhteistyöryhmä. Eli tällainen yhteinen toimintamalli, täsmätyötä tekevä ryhmä, jossa on eri tahoilta edustajia. Ryhmän käyttöön saataisiin myöskin eri tahojen tiedot ihan niin kun ongelmatapauksista, henkilöistä ja tietosuojongelmat olis murrettu siinä ja tehtäisiin täsmätoimintaa kussakin kohdejoukossa, nimenomaan niitä varhaista puuttumista edellyttäviä tapauksia tulisi ilmi.”

Varsinkin ryhmän alkoholin vähittäismyynnin edustajat tuovat esille alkoholin myyjät ja alan yrittäjät tärkeänä toimijaryhmänä. Alkon monopolin toivotaan jatkavan toimintaansa ja toimivan enemmän viranomaisena.

”Alko pitäis velvottaa ministeriön taholta että tulisi tällanen pieni virkamiesmäisyys siihen takasin (– –) Varsinkin pienillä paikkakunnilla nuorten alkoholin käyttöön puuttuminen olis helpompaa, kun [Alkon myyjille] annettaisiin sellanen – – että se ei olis vaan sitä palvelemista tai sitä myyntiä – – et meillä olis myös sellanen pieni virkamiesmäisyys ja tietenkin sitä kautta tulis velvollisuuksiakin enemmän sitten siihen (– –) tulisi myös monopolin olemassaoloa, että se ei olisi enää niin kaupallinen.”

Myös muut vähittäismyymälät tahdotaan sitouttaa enemmän ehkäisevään toimintaan.

”Ehdottomasti jollain tavalla pitäis myös vähittäismyymälät saada sitoutettua enemmän tähän alkoholin vastaiseen työhön ja [saada siten] näkyvyyttä siihen. Oikeastaan, no just niin kun mä sanoin, ne asiat joiden kanssa me painiskellaan on omavalvonnan ja vastuullisen myynnin toteuttaminen ja siinä kaipaisi kyllä samoista yhteistoimintaa yli rajojen.”

Tämän ryhmän jäsenet tuovat esille myös työmarkkinat eli työnantajien, työterveydenhuollon ja työyhteisön roolin. Maan hallitukselta toivotaan monopolijärjestelmän säilyttämistä ja hallituksen vireillä olevia ehdotuksia alkoholilain tiukentamiseksi pidetään tervetulleina.

”Toivottavasti tulevaisuudessa alkoholimonopoli on edelleen hyväksytty, että sitä ei ole purettu ja saatavuutta rajoitetaan.”

”Otin ilolla vastaan, että mäyräkoiralaki tulee tässä voimaan. (– –) Henkilökohtaisesta ja meidän työntekijöiltä saamasta vinkkelistä myöskin tämä [myynti]aikarajan siirtäminen aamuyhdeksään on ihan hyvä.”

Kunnan roolista ryhmän puhujat esittävät useanlaisia mielipiteitä. Ongelmana nostetaan yleisesti esiin resurssien puute, johon toivotaan valtiolta apua. Kuntien tulisi herätä näkemään alkoholihaittojen aiheuttamat kustannukset ja kiinnostua ehkäisemään niitä.

”Kyllä mä näkisin tän nykyisen lainsäädännön puitteissa niin että kyllä sen peruskunnan pitää ne resurssit luoda, tarkoittaa sitä, että sitä rahaa pitää olla tähän työhön ja samalla sen arvostus nousee. Seudulla voisi olla niin kuin on nyt tässä Pakka-hankkeessa, on tällöinen koordinaattori. Pitäisikö sitten palata takaisin tähän korvamerkittyyyn rahaan, joka valtiolta tulisi kunnille?”

Pahimmat haasteet ja esteet ehkäisevälle työle ryhmä näkee vallitsevassa alkoholimyönteisessä kulttuurissa. Yleinen ilmapiiri on jatkuvasti muuttumassa alkoholimyönteisempään suuntaan, ja vaihtoehtoja ei ole.

”Olen huolissani siitä toleranssista, mikä on jo lasten ja nuortenkin päihdeiden käytön suhteen jopa vanhemmilla, että miten siihen suhtaudutaan.”

Ryhmä 3: ”Kokenut toimijaverkosto yhteisön palveluksessa”

”Vaikka tätä toimijaa ja toimimista on hyvin monenlaista, niin mikä siinä sitten on, että niitä tuloksia noin yleisesti ottaen ei kuitenkaan kauhean hyvin synny.”

Alkoholihaittojen ehkäisyn tavoitteina ryhmä 3 mainitsee lastensuojelutapausten vähentämisen, kohtuukäytön edistämisen ja asenteiden muuttamisen. Lisäksi ryhmä tahtoo vähentää kuolleisuutta ja alkoholin negatiivisia vaikutuksia kodeissa. Tavoitteena esitetään myös, että hyödyn saajat osallistuisivat enemmän haittojen maksamiseen.

”Jos viinimaista jotakin tänne voisi siirtää, niin se voisi olla tämmöinen sosiaalinen kontrolli, yhteisökontrolli (– –), asenteisiin vaikuttaminen, juomatapojen muuttaminen.”

”Hyötyjien, siis tarkoitan, ketkä nyt alkoholin myyntistä hyötyvät, pitäisi ottaa osaa niihin kustannuksiin, eikä sitten vaan pelkästään yhteiskunta.”

Kuntapalvelujen ympärille on jo nyt syntynyt ehkäisevän päihdetyön toimijoiden laaja verkosto. Ryhmä painottaa kansalaisten saamista toimintaan mukaan. Erityisesti perheet halutaan saada entistä tiiviimmin mukaan pelikentälle. Myös yrittäjät ja vastuullinen tarjoilu ovat osa yhteistä verkostoa ja niiden tulee toimia samojen päämäärien edistämiseksi kuin muidenkin paikallisten toimijoiden.

”Puute kanssa on nyt et vanhempiin pitäisi kohdistaa enemmän sitä, että sieltä kotoa se kaikki lähtee kuitenkin viime kädessä. (– –) Annetaan sitä peliaikaa ja roolia pelintekijänä sinne kotiin enemmän, myös eväitä, valmennus olisi niin kun riittävää sillä tavalla, että siellä on tietotaitoa riittävästi.”

”Omavalvontaa meillä ainakin koko ajan tehostetaan ja siinä pyritään alaikäiselle myyntiä karsiin ja tätä liikakäyttöä, kyllä me omasta puolestamme ainakin yritetään parhaamme tehdä liike-elämässä.”

Ryhmän visio paikallisesta toimintatavasta on yhteisöllisyyttä ja valitusaatteita painottava. Varmuutta näkemykselle ammennetaan alueen toimintakokemuksesta.

”Tämä seutuhan on ymmärtääkseni ihan noin valtakunnallisestikin ajateltuna kohtalaisen hyvässä maineessa ehkäisevän päihdetyön osalta.”

Valtion toivotaan tulevaisuudessa antavan kehitykselle tukea lainsäädännön sekä palkintojen avulla. Valtion tehtäväksi tulee säätää lakeja, jotka tukevat paikallisen työn tuloksellisuutta. Lisäksi se voi tukea paikallista työtä antamalla suoranaista kannustusta ja palkintoja paikalliselle toiminnalle.

Alkoholiin liittyy myös eturistiriitoja, jotka pitää realistisesti ottaa huomioon. Eri tahojen välisiä ristiriitoja lieventää yhteinen tarve saada alkoholista koituneet kustannukset alemmaksi.

Tulevaisuudenkuva: ”Valtiovarainministeriö huomaa että aiheesta aiheutuneet menot on suuremmat kuin tulot, niin sittenhän siihen on pakko puuttua.”

Tulevaisuudenkuva: ”Annettaisiin verohelpotuksia sellaisissa ravintoloissa, joissa tarjoillaan ruokaa. Valtiovaltahan voi ohjailla näitä yrittäjiä.”

Ryhmä pitää kaikenkattavaa toimijaverkkoa onnistumisen salaisuutena. On saatava kaikki mukaan yhteisten päämäärien toteuttamiseen. Osa puhujista painottaa kuitenkin, että pelkkä verkostoituminen ei johda tuloksiin. Pitää osata ryhtyä toimenpiteisiin.

”Minä uskon, että vuonna 2015 me olemme kaikki samalla puolella.”

”Mun mielestä meidän pitäis kunnissa ottaa ja varmaan muuallakin tuolta poliisin toiminnasta enempi mallia. (– –) Ilmeisesti siellä puolen otetaan sillai toisinaan ja käydään kiinni, on totuttu käymään kun on rikollisten kanssa tekemisissä.”

Ryhmä 4: ”Alkoholihaittojen ehkäisy on myönteinen imagoiteija ja markkinointivaltti”

”Valtakunnallisesti kädet on nostettu pystyyn. Meillä ei ole sellaista tunnelmaa: meillä ajatellaan että näille asioille voidaan tehdä jotain.”

Alkoholihaittojen ehkäisyn keskeisiksi tavoitteiksi ryhmä 4 määrittelee juomisen aloitusiän nostamisen, alkoholijuomien kulutustason laskemisen ja humalajuomiskulttuurin muuttamisen. Yhteinen missio on löytää kestävä kulutuksen taso. Toimenpiteinä ryhmä esittää muita ryhmiä pelkistyneemmät tavoitteet ja painottaa vahvasti alkoholijuomien saatavuuden sääntelyn kysymyksiä. Useimmat haastattelukommentit liittyvät markkinoiden sääntelyyn sekä alkoholijuomien saatavuuden epäviralliseen sääntelyyn, ennen kaikkea alkoholijuomien välittämiseen alaikäisille.

Tulevaisuudenkuva: ”On käytössä enää nämä viralliset tied, että se ostetaan joko kaupasta tai ravintolasta tai Alkosta, sitä ei epäselvällä tavalla välitetä paikasta toiseen.”

Ryhmä ajattelee, että seudulla on jo tehty runsaasti hyviä aloitteita alkoholihaittojen ehkäisemiseksi. Tätä varten on myös luotu tarvittavia seudullisia organisaatioita ja ehkäisevän työn traditio on vahva. Vaikka puhujat korostavat laajaa yhteistyötä alkoholielinkeinon ja järjestöjen kanssa, he painottavat julkisen sektorin ammattilaisten ja valvontaviranomaisten työpanoksen merkitystä toiminnan moottorina ja vastuunkantajana.

”Täällä on haluttu tehdä ehkäisevää alkoholipolitiikkaa, seudullista alkoholipolitiikkaa ja osaltaan siinä voi takana olla nämä päihdeforumit ja sitä kautta syntynyt tahtotila. Täällä on ainoana seutukuntana maassa otettu käyttöön tämä seudullinen lupamenettely, jossa valtio petti aikanaan tässä menneenä vuosina lupauk-

sensa, ja seutukunta on rahoittanut riihikuivalla rahalla koko systeemin.”

”Tarvittaisiin tämmöistä rautaista ammattilaisten joukkoa, joka toimisi priimusmoottorina. Ei nämä ammattilaiset ratkaise tätä kysymystä, mutta me tarvitaan sydän tälle hommalle, jotta sitten pystyttäisiin entistä vahvemmin kaikki seudun asukkaat sitouttamaan tähän prosessiin.”

Pulmaksi haastateltavat esittävät, että kansallisen alkoholipolitiikan tasolla tehdyt ratkaisut vaikeuttavat paikallisia ponnisteluja alkoholiolojen muuttamiseksi. Nykyiset paikalliset resurssit ja keinot, kuten elinkeinon omavalvonta, koetaan monelta osin riittämättömiksi, mikä nakertaa sekä kuntatoimijoiden ja elinkeinon että päättäjien luottamusta alkoholihaittoja ehkäisevien menetelmien mahdollisuuksiin muuttaa vallitsevia juomatapoja. Myös juomiskulttuurin ominaispiirteet ovat haaste. Useissa puheenvuoroissa ollaan sitä mieltä, että nykyiset alkoholipoliittiset ratkaisut lisäävät humalajuomista ja edelleen haittoja. Haittojen aiheuttama kuormitus nähdään yhteiskunnallisen heräämisen ja kulttuurisen muutoksen ehtona.

Näistä epäilyistä huolimatta ryhmäläisten puheessa on vahvaa optimismia. Erityisesti alaikäisten nuorten juomiseen puuttumisen osalta puhujat uskovat, että julkisen sektorin toteuttaman valvonnan, vanhempiin vaikuttamisen ja vapaaehtoisten yhteistyö on tärkeää: näiden tulisi samansuuntaisesti tukea toivottua juomiskulttuurin muutosta, jossa myös medialla on oma osansa, joskaan ei ratkaiseva. Laaja-alainen osallistuminen poistaa rajanvetoja ehkäisevän työn kohneiden ja toteuttajien välillä.

”Tämä vertaisjoukko tavallaan vastuuttaa yhdessä toisiansa. (–) Jos nyt vaikka teidän kaupan eteen tulee sellainen pieni lappu, jossa lukee, että te ette myy alle 18-vuotiaille, jos joku kysyy että miksi ja sanotte että yläasteen vanhemmat päätti näin, niin se on ihan eri asia kun sanoo, että lääni päätti tai laki sanoo – siis että se sitouttaminen sillä viisiin.”

Elinkeinojen kanssa tehtävä yhteistyö, kuten työryhmät ja omavalvontakoulutus, on tärkeää yhteisiin tavoitteisiin ja vastuisiin sitoutumisen kanalta:

”Lääninhallitukset sun muut tämmöiset, jotka meille [yrittäjille] antaa määräyksiä, joita ehdottomasti täytyy noudattaa, niin nehan vähän peikkoja tietysti tahoo olla. Mutta tässä on sitten oppinut tuntemaan näitä ihmisiä, joita tämä koskee ja ehkä sitoutuu sitten toisella tavalla tähän asiaan.”

Ryhmällä on jäsentynyt näkemys siitä, millainen seudullisen alkoholihaittojen ehkäisyn organisaation tulisi olla. Toiminnan ydin on kunta-ammattilaisilla, joiden ehkäisevää työtä koordinoidaan keskitetyssä päihdetyön yksikössä. Kansalaiset, valvontaviranomaiset ja elinkeinoelämä integroituvat tähän koalitioon. Vireillä olevalla valtakunnallisen kunta- ja palvelurakenteen uudistuksella on merkitystä päihdealalla, kun mietitään, mikä olisi sopiva toiminnan yksikkö. Tässä ryhmäläisten näkemykset myös eroavat: osa kannattaa vahvaa säätiömallia, jossa toiminnot on ulkoistettu, toiset painottavat ehkäisevän työn integroimista kuntien perustehtäviin.

”Keskeinen toimija meillä on täällä seudulla A-klinikasäätiö, joka on aloittanut nyt sitten tän vuoden alussa – ja itse mä uskon jonkin sortin verkostomaiseen [ratkaisuun], vaikka tää on helpolla semmosta sanahelinää, verkostomainen ja läpäisyperiaate eli se, et ei me voida vastuuttaa joutain yhtä tahoja tekemään tätä työtä.”

Tulevaisuudenkuva: ”Me on todettu, että erityisesti se ehkäisevän päihdetyön vastuu ei onnistu ulkoistetusta organisaatiosta, vaan se pitää olla sen kuntaorganisaation sisällä ja me purettiin sitten hyvässä yhteisymmärryksessä se [kumppanuus]sopimus (A-klinikka)säätiön kanssa. – arjen asiantuntijat ymmärsi, että se on täysin hullu ajatus, että ulkoistettaisiin sosiaali- ja terveysalan osaaminen joihinkin piireihin, kun kaikki muu kunnallinen päätöksenteko tai paikalliskunnallinen toiminta tapahtuisi siellä peruskunnissa, ja sitä kautta – [seutukunnan kunnatkin] asettuivat voimakkaasti sen peruskunnan kannalle.”

Haastateltavien mielikuvissa seudun kilpailukyvyyn paraneminen motivoi seudun eri toimijat alkoholihaittojen hallintaan. Tiukka kontrollipolitiikka ei merkitse vain rajoituksia, vaan se on myönteinen imagoiteijä, joka koituu lopulta kaikkien, myös kontrolloidun alkoholielinkeinojen eduksi kilpailtaessa asukkaista, yrittäjistä ja verotuloista.

”Meillä syntyi sellainen henki, jossa otettiin tämä keskeiseksi tavoitteeksi, että meidän kaupunki on muuta maata parempi tässä. Asiasta, joka aikaisemmin oli ollut ykkösketjun poliitikoille pakollinen paha, tulikin kaikille myönteinen imagoiteijä, johonka haluttiin kiinnittyä.”

”– meillä joka tapauksessa tulee olemaan kohtuullisen kova kilpailu asukkaista ja yrityksistä. (–) Jos me voidaan rinta rottingilla todeta, että meidän seutu on lasten kasvatuksen kannalta yks päihdevapain ympäristö mitä täältä valtakunnasta löytyy, niin – on tajuttu sen markkinointivaltti, joka vaikuttaa suoraan siten euroihin ja myös sitten yrityselämän sijoittumiseen ja niin poispäin.”

Paikallisen toiminnan resurssipulmien ratkaisuksi tämä ”voittajaryhmä” päättyy esittämään valtion korvamerkityn rahan jakamista kuntien ehkäisevään päihdetyöhön.

”Kun näitä veroratkaisuja tehtiin elinkeinopolitiikan ehdoilla, niin [tulevaisuudessa] palattiin siihen, että Alkon voittovaroista jaetaan kuntien ehkäisevään päihdetyöhön euroa per asukas, suoraan rahaa.”

Yhteenveto: Alkoholihaittojen ehkäisyn kokonaisuus paikallistoimijoiden näkökulmasta

Haastateltaville lähetettiin etukäteen virikemateriaalina kuvio kolmiosta, joka kuvaa tutkijoiden ennakkoymmärrystä alkoholihaittojen säätelyn kokonaisuudesta (kuvio 1). Haastateltavat kokivat kolmion havainnolliseksi ja viittasivat siihen usein. Sille annettiin kuitenkin erilaisia tulkintoja, joiden erot ovat tärkeä tulos, sillä ne antavat osviittaa paikallisen ehkäisevän työn sisällön ja myös organisaation kehittämiseksi.

Ryhmä 1 korostaa kunta-ammattilaisten ulottu-mattomissa olevien kulttuuristen prosessien merkitystä ja humalahakuisen juomistavan muutosta arvomurroksen ja mediavaikuttamisen kautta. Alkoholihaittojen ehkäisyn viranomaistyö ankkuroituu hyvinvointityön perustavoitteisiin, lastensuojeluun ja varhaisten päihdeongelmien hoitoon, mutta toisaalta ryhmä näkee viranomaisten auttamistyön rajallisena ja antaa laajan vastuun alkoholihaittojen ehkäisystä lähiyhteisöille, perheille ja kansalaisyhteiskunnalle. Ryhmä vaikenee miltei täysin alkoholihaittojen ehkäisystä markkinakontrollin keinoin, samoin kuin paikallisen toiminnan valtiollisesta ohjaamisesta. Alkoholilupahallintoon tai -valvontaan liittyviä kysymyksiä vain sivutaan, samoin yrittäjien omavalvontaa. Ryhmän eetos on vahvasti yhteisöjen ja kuntaviranomaisten yhteisessä hoiva- ja kasvatustyössä.

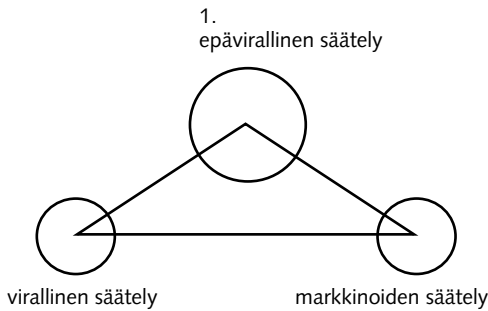
Keskeiseksi pulmaksi nousevat kunta- ja sektorirajat ylittävän ehkäisevän työn koordinointi ja ohjaus. Seututasoiset foorumit tai yhteistyöelimet eivät ole vakiintuneet ja paikallisia resursseja ja potentiaaleja kokoava voima on avoin kysymys. Erilaisten innovatiivisten ratkaisujen jälkeen ryhmä kääntyy ”takaisin” valtion puoleen. Etsiessään kuntia yhdistävää, neutraalia ja myös yritysmaailmassa legitimiä toimijaa kantamaan ehkäisevän työn koordinaatiovastuuta ryhmä päättyy esittämään tähän Alkoa.

Ryhmä 2 käsittää ehkäisevän toiminnan laajasti, ottaen mukaan varhaisen puuttumisen ja hoidon, myös työelämän ja yleisemminkin työmarkkinoiden toiminnan ja kuntien sosiaalityön. Poliisin rooli on keskeinen. Kansalaisyhteiskunnan merkityksestä, vanhemmista ja kotien roolista on vain vähän mainintoja. Alkoholien myyjät nähdään keskeisinä vastuullisina toimijoina, ja heitä tulee tukea tässä toiminnassa alkoholilailalla. Kuntien roolista esitetään toisistaan poikkeavia näkemyksiä. Osa puhujista on sitä mieltä, että peruskunnalla tulisi olla päävastuu, osa taas katsoo, ettei tämä onnistu vaan että organisoinnin pohjaa on haettava seutukunnallisesta toiminnasta, sen koordinoinnista ja verkostomaisesta työstä.

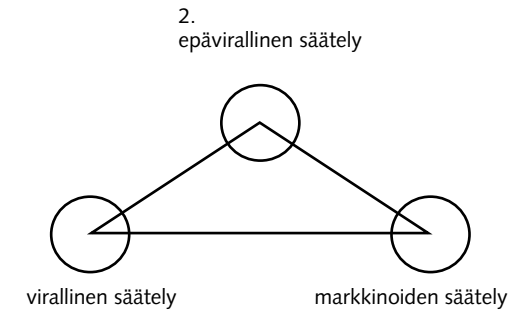
Yhtenä mahdollisuutena ryhmä 2 tuo esiin, että valtiolta tulisi korvamerkitty raha per asukas päihdetyöhön ja että Alko olisi nykyistä aktiivisempi toimija. Ryhmä on varovaisen optimistinen tulevaisuuden suhteen, mutta vaikeuksia nähdään paljon. Nykytilannetta arvioidaan yleisesti melko kriittisesti, ennen kaikkea tuloksellisuuden puutteesta. Ryhmän keskustelijat eivät pääse yhtenäisiin ratkaisuvisioihin, ja keskustelu on hajanaista. Tulevaisuuden kehittämisen painopiste on osalle puhujista kuntapalveluissa ja osa on innostunut vastuullisen tarjoilun ja myynnin kehittämisestä, mutta näiden puhuntojen ja toimijaryhmien välille ei synny yhteyttä. Pahimmaksi uhaksi koetaan alkoholimyönteinen kulttuuri, mutta siitä, miten se saataisiin muuttumaan, ei synny visioita.

Ryhmä 3 on optimistinen ja näkee tulevaisuudessa paljon mahdollisuuksia. Jo tehdystä työstä ja oman seudun toiminnasta ollaan myös ylpeitä. Ryhmä nostaa voimakkaasti esiin yhteisen seutukunnallisen verkoston merkityksen paikallisessa ehkäisytyössä. Ryhmälle on myös ominaista yhteistyön painottaminen, yhteiseen hiileen puhaltamisen ajatus. Olennaista on saada kaikki tahot mukaan. Työ on tähän asti ollut liian viranomaispainotteista. Myös kansalaiset voitaisiin ottaa mukaan – tosin ammattilaisten muodostaman organisaation johdolla. Kansalaisten avuksi ja yhteistyössä heidän kanssaan uskotaan syntyvän monipuolinen, heidän elämänhallintaansa ja asennoitumistaan oikeaan suuntaan ohjaava tukiverkko. Vanhemmat ja kodit ovat tässä ”pelaajaketjussa” keskeisiä toimijoita. Ryhmä uskoo, että arjen epäviralliset verkostot voivat toimia samojen tavoitteiden puolesta kuin viranomaisetkin. Alkoholialan yrittäjät ja viranomaiset voivat eturistiriidois-

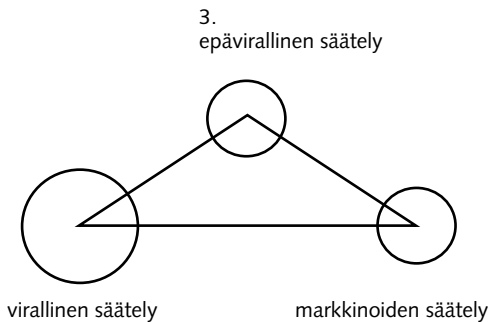
Kuvio 2. Ryhmien puhetapojen erot

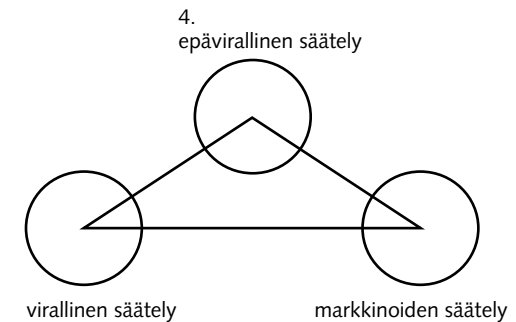
"Utopioita, kysymyksiä ja innovaatioita"

"Hajanaiset toimijat kulttuuristen vastavoimien puristuksessa"

"Kokenut toimijaverkko yhteisön palveluksessa"

"Alkoholihaittojen ehkäisy on myönteinen imagoitekijä ja markkinointivaltti"

taan huolimatta löytää yhteisen toiminnan alueen ja yhteiset tavoitteet. Valtiollisen alkoholipolitiikan tulee tukea tätä yhteistyötä. Kriittiset kommentit liittyvät epäilyyn monipuolisen toiminnan tuloksellisuudesta. Tuloksia ei ehkä siltenkään ole siinä määrin kuin on toivottu. Syitä ryhmä etsii toimivien keinojen puutteesta ja taustalla olevista intressiristiriidoista.

Ryhmä 4 asettaa alkoholihaittoja ehkäisevän työn tavoitteeksi alaikäisten juomisen vähentämisen ja humalajuomiskulttuuriin vaikuttamisen. Toimenpiteinä ryhmä painottaa alkoholielinkeinon ja saatavuuden sääntelyn kysymyksiä sekä laaja-alaista kansalaisten, erityisesti vanhempien osallistumista. Ryhmä on yleisesti ottaen tyytyväinen seudulla tehtyihin alkoholialan avauksiin ja toimintamalleihin. Ehkäisevä työ nähdään läpäisevänä ja verkostomaisena.

Ryhmän puhe kertoo vahvasta uskosta professionaaliin toimintaan ja asiantuntijatiedon hyödyntämiseen päätöksenteossa: juomiskulttuuria ohjaavat prosessit itsessään tai kansalaisyhteiskunnan toiminta yksin ovat riittämättömiä. Haittojen ehkäisyä varten tarvitaan selkeä ja sitoutta-

va organisaatiomalli. Ryhmä painottaa ammattimaisesti toimivan ydinryhmän merkitystä ehkäisevälle työlle sekä elinkeinonelämän, järjestöjen ja vanhempien integroitumista tähän.

Tässä puhetavassa alkoholihaittojen paikallisen ehkäisyn suurimmiksi esteiksi nousevat valtakunnalliset veroratkaisut, jotka kannustavat humalahakuiseen juomiseen, sekä yleinen ammattilaisten ja päättäjien piirissä vallitseva ehkäisevän työn vaikuttavuuteen ja mielekkyyteen kohdistuva luottamuspuula. Ryhmä korostaa alkoholihaittojen hallintaa kilpailuvalttina markkinaehtoisessa yhteiskunnassa. Kilpailuhenkisyys ja itsevarmuus ilmenevät myös ryhmän jäsenten luomissa visioissa, joissa heidän seutunsa on maan paras. Viime kädessä alkoholihaittojen ehkäisyn paikalliset pulmat ratkeavat kuitenkin kääntymällä valtion puoleen: kunnille tulisi määrätä korvamerkitty osuus valtion alkoholituloista.

Ryhmien erot voidaan tiivistää kuvion 2 mukaisesti.

Puhetapojen *vertailu* tuo esiin eräänlaisen "voimaantumiskertomuksen" paikallisen alkoholihaittojen ehkäisyn mahdollisuuksista. Utopiapu-

hetavassa (1. kolmio) ei löydy ehkäisevän työn punaista lankaa, vaan keskustelu lähtee harhailemaan, ja ryhmä päättyy varsin pessimistisiin tunnelmiin. Voittajapuhetavalle (4. kolmio) taas ovat ominaisia itsevarmuus, määrätietoisuus ja kokonaisuuden hallinta. Toisen ja kolmannen kolmion kuvaamat puhetaavat ovat ”voimaantumiskertomuksen” näkökulmasta näiden kahden välissä.

Sytä näihin eroihin voi etsiä sekä tutkimusmenetelmästä että haastateltavien eriaisteisesta sitoutumisesta alkoholikysymyksiin. Tutkimusmenetelmästä johtuu, että ryhmien kokoonpanolla on vaikutusta siihen, miten hapuilevaksi tai määrätietoiseksi ryhmän keskustelu muotoutui. Ne ryhmät, joiden osallistujat muodostuivat satumanvaraisemmin, olivat ehkä ensimmäistä kertaa yhdessä käsittelemässä ehkäisevän päihdetyön asioita, ja keskustelu jäi tästä syystä hapuilevammaksi. Neljanteen ryhmään sen sijaan oli tullut haastateltavia, jotka olivat työskennelleet vuosia yhdessä näiden asioiden parissa, ja heidän oli helpompi saada myös ryhmäkeskustelussa esille selkeä ja yhteinen ehkäisevän päihdetyön käsite.

Miten näiden neljän paikallisen ryhmän puheen analyysi voisi auttaa ymmärtämään ehkäisevän

päihdetyön tilannetta yleensä? Ensinnäkin tilanne on erilainen maan eri osissa, mutta tarve kokonaisuuden hahmottamiseen on yhteinen. Toiseksi ehkäisevän päihdetyön kohtaamat käytännön ongelmat ovat usein samoja: työ on täynnä ristiriitoja ja sudenkuoppia. Kuvion 2 esittämät puhetaavojen tyypit auttavat ehkä hahmottamaan erilaisia tilanteita ja ratkaisujen kirjoa.

Analyysimme tuo esiin eroja ryhmien ”voimaantumisassteessa” ja kuvaa toimivan paikallisen alkoholipolitiikan mallin ulottuvuudet. Toimivalle mallille ovat ominaisia paikallisen tason erityisyyden näkeminen, vision ja keinojen johdonmukaisuus sekä usko vaikutusmahdollisuuksiin. Tärkeätä on myös, että valtion politiikka tukee paikallista työtä. Taustalla ovat käytännössä tehdystä työstä saadut kokemukset. ”Voimaantuneen” ryhmän ajattelussa yhdistyvät kansalaisten osallistaminen, paikallisten alkoholimarkkinoiden säätely ja kuntien asukkaille antamat hyvinvointipalvelut. Tässäkään visiossa alkoholihaittojen ehkäisy ei ole yksinkertaista. Mutta – haastateltavien sanoin – ”meillä ajatellaan, että näille asioille voidaan tehdä jotain”.

KIRJALLISUUS

- ALKOHOLIOHJELMA 2004–2007. Yhteistyön lähtökohdat 2004. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisu ja 2004:7. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2004
- ARNKIL, T.: Early Intervention – anticipation dialogues in the grey zone of worry. Nordiska barnavårds-kongressen, Reykjavik, Island 30.8.2003
- BABOR, T. & AL.: Alcohol: No ordinary commodity. Research and public policy. Oxford: Oxford University Press, 2003
- GIESBRECHT, N. & AL. (eds): Research, action and the community: Experiences in the prevention of alcohol and other drug problems. OSAP Prevention monograph 4. US Department of Health and Human Services. Rockville, Maryland, 1990
- HAAVISTO, K. & HOLMILA, M. & AHTOLA, R. & WARSELL, L.: Päihdeongelmat ravintolatyöntekijöiden ja -asiakkaiden silmin. S. 102–119. Teoksessa: Holmila, M. (toim.): Asuinalue ja päihdehaitat. Arviointitutkimus ehkäisevästä paikallistoiminnasta Tikkurilassa ja Myllypurossa. Tutkimuksia 122. Helsinki: Stakes, 2002
- HANHINEN, S. & TÖRRÖNEN, J.: Views on social problems among influential groups in Finland. P. 59–85. In: Hanhinen, S. & Törrönen, J. (eds): Journalists, administrators and business people on social problems. A study around the Baltic Sea. NAD publication No. 35. Helsinki: NAD, 1998

- HOLDER, H. & HOWARD, J. (eds): Community prevention trials for alcohol problems. Methodological issues. Westport: Praeger, 1992
- HOLMILA, M.: Lokalsamhället som projekt inom alkohol- och drogpreventionen. Nordisk Alkoholitidskrift 9 (1992): 3, 145–151
- HOLMILA, M.: Lahti-projekti. Paikallistoimintaa ja tutkimusta päihdehaittojen ehkäisemiseksi. Janus 2 (1994), 393–398
- HOLMILA, M.: Community action on alcohol. Health Promotion International 10 (1995), 283–291
- HOLMILA, M. (ed.): Community Prevention of Alcohol Problems. Hampshire and London: Macmillan Press Ltd, 1997a
- HOLMILA, M. (toim.): Yhteisö ja interventio. Alkoholihaittojen paikallinen ennaltaehkäisy. Tutkimuksia 73. Helsinki: Stakes, 1997. 1997b
- HOLMILA, M. & SIMPURA, J.: Paikalliset ajattelukehykset ja päihdehaittojen ehkäisy. Yhteiskuntapolitiikka 64 (1999): 1, 20–28
- JAATINEN, J.: Viattomuuden tarinoita. Nuoret päihdekulttuurinsa kuvaajina. Raportteja 251. Helsinki: Stakes, 2000
- KARLSSON, T. & TÖRRÖNEN, J.: Valtion ja kuntien riskiaallokossa: ehkäisevän päihdetyön rationaalisuus paikallisviranomaisten näkökulmasta. S. 196–215. Teoksessa: Törrönen, J. (toim.): Valvontaa ja vastuuta. Päähteet ja julkisen tilan moraalisaatelu. Helsinki: Gaudeamus, 2004

- MORGAN, D. & KRUEGER, R.: The focus group kit. Vol. 1–6. London: Sage, 1998
- SIMONEN, J. & TIGERSTEDT, C.: ”Mieluummin kave-reille kuin läheiselle.” Solidaarisuus nuorten aikuisten alkoholin välittämisessä alaikäisille. Yhteiskuntapolitiikka 71 (2006): 3, 239–249
- SULKUNEN, P.: Alkoholi ja massayhteiskunnan terveys-imperatiivi: paikallisten eliittien käsitykset alkoholipolitiikasta. S. 72–97. Teoksessa: Holmila, M. (toim.): Yhteisö ja interventio. Alkoholihaittojen paikallinen ennaltaehkäisy. Tutkimuksia 73. Helsinki: Stakes, 1997
- TARNAALA, E.: Ehkäisevän päihdetyön käsitteestä. Yhteiskuntapolitiikka 70 (2005): 2, 188–196
- TIGERSTEDT, C. & KARLSSON, T.: Vaivalloinen irtiotto. Suomen ja Ruotsin alkoholipoliittinen uudelleen-

- orientaatio vuoden 1990 jälkeen. S. 49–66. Teoksessa: Heinonen, J. & Alho, H. & Lindeman, J. & Raitasalo, K. & Roine, R. (toim.): Tommi 2003. Keuruu: Alkoholi- ja huumeutkijain seura, 2003
- TÖRRÖNEN, J.: Juomisen vapaus ja vastuu. Sosiosemitoottinen analyysi alkoholipoliittisesta liberalismista maallikkoajattelussa. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia 234. Helsinki 1999
- TÖRRÖNEN, J. & SULKUNEN, P.: Tutkimus- ja interventiomenetelmät. S. 98–109. Teoksessa: Holmila, M. (toim.): Yhteisö ja interventio. Alkoholihaittojen paikallinen ennaltaehkäisy. Tutkimuksia 73. Helsinki: Stakes, 1997
- WARPENIUS, K.: Kuka ottaisi vastuun? Ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöverkoston perustamisen arviointi. Raportteja 270. Helsinki: Stakes, 2002.

ENGLISH SUMMARY

Marja Holmila & Katariina Warpenius & Christoffer Tigerstedt: Local alcohol policy: opinions of key informants (Paikallisten alkoholihaittojen ehkäisyyn tila ja tulevaisuus)

This study is based on an analysis of discussions by local experts on the prevention of alcohol-related harms. The dismantling of the centralised and hierarchic alcohol control system in Finland has shifted responsibilities closer to the local level and restructured the system of alcohol policy and prevention. At the state level greater emphasis is now placed on supporting and enabling local work, while the local level is expected to coordinate multiprofessional teamwork on as broad a basis as possible. In this process the roles and responsibilities of the various actors involved are being reconstructed.

The study is part of the Local Alcohol Policy demonstration and evaluation project (PAKKA) (see www.pakka.fi). The data were gathered in four group discussions among influential local professionals in the alcohol retail and restaurant business and in the fields of licensing and surveillance, police work and municipal

preventive work. The thematic discussion was facilitated by a researcher. The discussions were videotaped and transcribed for analysis at the group level.

The discussants explored ways of resolving the pressures caused by the decentralisation of local alcohol prevention, and conceptualised the role and position of preventive work amidst the changes in the system of alcohol administration. The different groups had similar views on the difficulties of and obstacles to effective local prevention of alcohol-related harms. All of them also discussed the balance between public and private responsibility. The groups differed from one another in terms of how they saw the relationships between alcohol markets, civil society and the public sector. They also differed in their optimism about the future of local work in the prevention of alcohol-related harms. The analyses reveal a kind of empowerment story about the future prospects of local alcohol policy.

KEY WORDS

Local alcohol policy, prevention of alcohol problems, group discussions, alcohol administration, multi-professional work, Finland